

Оксана Висовень
(Переяслав-Хмельницький)

УМОВИ УТРИМАННЯ ТА СТАВЛЕННЯ ДО В'ЯЗНІВ СОВІСТІ У МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ (НА ПРИКЛАДІ ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТІЯН-БАПТИСТІВ) (60-70-ті роки ХХ ст.)

Стаття присвячена комплексному дослідженню умов утримання та ставлення до в'язнів совісті Євангельської християнської баптистської церкви у місцях позбавлення волі в період радянського тоталітаризму. У дослідженні вперше наведені матеріали з Бюлетня ЄХБ за 1960–1970 роки, зокрема листи-клопотання, заяви Ради рідних в'язнів Євангельських християн-баптистів до керівників центральних органів влади СРСР, правоохоронних органів, Генеральної прокуратури, а також до міжнародних організацій, у яких наводяться факти жахливих умов утримання віруючих ЄХБ та жорстокого ставлення щодо них у місцях позбавлення волі. Ми, передусім, звертаємо увагу на ті листи-клопотання, які відображають протести віруючих проти свавілля правоохоронних органів щодо в'язнів совісті, їх рідних і віруючих загалом. Отже, спираючись на широку джерельну базу, зокрема спеціальну літературу та самвидавну нами переконливо доведено, що члени братства ЄХБ піддавалися фізичним і моральним тортурам з боку карально-репресивних органів як під час досудових слідчих дій, а також у місцях позбавлення волі. У зв'язку з жорстоким ставленням більшість в'язнів совісті відбувши свій термін майже повністю втрачали своє здоров'я, досить часто це призводило і до втрати життя.

Ключові слова: Рада рідних в'язнів ЄХБ, самвидавна література, Бюлетень ЄХБ, в'язні совісті, місця позбавлення волі, карально-репресивні органи УРСР.

Дослідження теми умов утримання та ставлення до в'язнів совісті Євангельської християнської баптистської церкви у місцях позбавлення волі в 60-80-ті рр. ХХ ст. є важливою та актуальною проблемою сучасної історичної науки. Адже більшість праць в яких згадується ця проблема лише частково проливають світло на становище членів братства ЄХБ у місцях позбавлення волі. Насамперед, умови утримання в'язнів совісті братства ЄХБ висвітлювалися дослідниками в контексті вивчення репресій щодо них, або ж у розвідках про історію ЄХБ у радянський період, а також у спогадах релігійних дисидентів [6; 7; 8; 9; 10; 11; 12]. Тому основною метою дослідження є залучення та опрацювання широкої джерельної бази, яка дасть змогу комплексно та об'єктивно дослідити умови утримання та ставлення до в'язнів совісті Євангельської християнської баптистської церкви у місцях позбавлення волі в 60-70-х роках ХХ ст. Відповідно до мети визначено такі завдання: з'ясувати стан наукової розробки теми; проаналізувати самвидавні матеріали, зокрема опубліковані листи-клопотання, заяви Ради рідних в'язнів ЄХБ до керівників центральних органів влади СРСР, правоохоронних органів, Генеральної прокуратури, а також до міжнародних організацій, у яких наводяться факти жахливих умов утримання в'язнів Євангельської християн-баптистської церкви та жорстокого ставлення щодо них у місцях позбавлення волі; зробити висновки щодо умов утримання та становища в'язнів совісті ЄХБ у місцях позбавлення волі в період радянського тоталітаризму. Хронологічні межі дослідження охоплюють період 60-70-х рр. ХХ ст., коли члени братства ЄХБ України найбільше зазнавали утисків як з боку репресивно-каральних органів у місцях позбавлення волі. Географічні межі статті пов'язані з територією УРСР, яка на той час була у складі СРСР. Дослідження виконано з дотриманням принципу історизму, який є надзвичайно важливим для показу суспільно-політичної ситуації та посилення карально-репресивних

заходів правлячого режиму, що негативно позначилося на умовах утримання та ставлення до в'язнів совісті Євангельської християнської баптистської церкви у місцях позбавлення волі в 60-70-ті рр. XX ст. Також у дослідженні застосовані порівняльно-історичний, структурно-системний методи тощо.

У 1960-ті роки в країні Рад розпочалися політичні, економічні та культурні реформи, які історики назвуть пізніше «хрущовською відлигою». Проте, ці зміни не торкнулися політичної системи тоталітаризму, сутність якої і надалі залишилася незмінною. У зв'язку з цим, на «доленосному» XXI з'їзді Комуністичної партії Радянського Союзу (КПРС) у 1959 р., партійно-державне керівництво вирішило розпочати новий етап боротьби з релігією. Уже на початку 1960-х років гостро посилювався тиск із боку Ради у справах релігій і КДБ на керівників релігійних об'єднань, в тому числі і на керівництво Союзу євангельських християн-баптистів. Саме під його впливом Всесоюзна Рада ЄХБ (ВРЄХБ) у 1960 р. прийняла документи, а саме положення про ВРЄХБ і «Інструкційний лист старшим пресвітерам» [11, с. 350-351]. Головні положення цих документів та «інструкційного листа» суперечили основним баптистським принципам. Адже в них від імені ВРЄХБ вимагалось не залучати дітей на молитовні зібрання та довести до мінімуму хрещення молоді до 30 років, при цьому новонаверненим встановлювався випробувальний термін не менше 2-3 років, а учнів, студентів і військовослужбовців взагалі охрещувати заборонялося. Не дозволялося допускати на проповіді членів інших громад тощо [11, с. 350-351]. Якщо найвищі ієрархи ВРЄХБ скорилися та підтримали ці документи, то найстійкіші й найпослідовніші члени конфесії т.з. «ініціативники», не скорилися і організували супротив злочинній владі. Очолив рух опору антицерковній політиці тоталітарної влади пресвітер незареєстрованої Узловської церкви Г.К. Крючков. Зокрема, «ініціативники» висунули свою програму діяльності церкви, головними пунктами якої були: проповідь Євангелія, яка не обмежувалася би стінами молитовних будинків; посилення уваги до релігійного виховання дітей; покаєння й освячення віруючих; безумовне впровадження життя принципу відділення церкви від держави. В 1962 р. «ініціативна група» була перетворена в Оргкомітет, побачили світ надруковані на гектографії самовидавний духовний журнал «Вісник спасіння» (з другої половини 70-х років XX ст. – «Вісник істини»), інформаційний «Братський листок» тощо. Також із метою організованого впливу на карально-репресивні органи влади рідними ув'язнених була створена в 1964 році Рада родичів в'язнів ЄХБ, яка стала рупором віруючих, а також надавала консультації своїм членам та матеріально опікала сім'ї в'язнів совісті. Рада також видавала свій Бюлетень [9, с.41]. Багато громад, особливо тих, які не були зареєстровані радянською владою, підтримали «ініціативників», і як наслідок – цей рух набував масового характеру і ставав небезпечним для тоталітарної системи [9, с. 22].

Тому з боку карально-репресивних органів посилювалися репресії щодо віруючих, зокрема ними декларувалася повна заборона діяльності незареєстрованих громад. По всій країні відбувалися масовані арешти, конфіскація будинків, які надали віруючі для зборів. Сотнями закривалися і зареєстровані громади. Так, лише за першу половину 1961 р. було ліквідовано 300 таких громад. За даними ВРЄХБ тих років при таких темпах навішування замків всі громади мали бути зачинені за 2,5-3 роки [12, с. 38-40]. У зв'язку з такими тенденціями значна частина віруючих братства ЄХБ, переважно членів Оргкомітету та незареєстрованих громад поповнила число в'язнів совісті в місцях позбавлення волі. Так, за даними самвидавних джерел ЄХБ лише в 1960-х роках на лаві підсудних опинилося 925 віруючих, зокрема 400 були засуджені на невеликі терміни і 525 на більш тривалі [2, с. 7].

У 1970-х роках репресії щодо віруючих ЄХБ УРСР лише посилюються, зокрема за даними Бюлетня Ради лише з 13 грудня 1970 р. по 11 квітня 1971 р. було заарештовано та ув'язнено на різні терміни покарання 4-ро віруючих, а з 11 квітня 1971 р. по 15 липня 1971 р. 3-є, серед них були засуджені повторно [1, с. 12-15; 2, с. 38-39]. За 1972 р. список арештованих лише збільшується, зокрема за статтею 138 Карного кодексу УРСР було

засуджено 15 віруючих, які отримали від 2,5 до 3 років таборів загального режиму [3, с. 33-37.]. Уже на 1976 р. список в'язнів совісті збільшився до 20 чоловік, зокрема 4-о віруючих повторно отримали по 5 років суворого режиму (Г.П. Вінс, М.Г. Бойко, В.М. Дубовик, П.М. Шоха), 8-о віруючих по 5 років загального режиму, 7-о по 4 роки загального режиму, і відповідно 1 отримав 2,5 років загального режиму [5, с. 39-45].

Ставлення до в'язнів совісті членів ЄХБ в місцях позбавлення волі було надзвичайно жорстоким, про що свідчать опубліковані в самвидавних Бюлетнях ЄХБ численні листи-клопотання до вищих органів влади та правоохоронних органів їхніх родичів про пом'якшення умов утримання ув'язнених і помилювання тих, хто втратив здоров'я в таборах. Велику роботу з оприлюднення даних щодо ставлення до арештованих та ув'язнених віруючих здійснювала Рада родичів в'язнів ЄХБ, яка направляла листи-звернення до вищих органів влади СРСР з проханням пом'якшити умови їх утримання, також клопотала за в'язнів совісті і перед міжнародними організаціями. Наприклад, численні листи Рада надсилала Голові ради міністрів СРСР А.Н. Косигіну та генеральному прокурору СРСР Р.А. Руденку, в яких повідомлялося про порушення прав і жорстоке ставлення адміністрації таборів до ув'язнених віруючих. Подібні за змістом листи, особливо масово надсилалися до органів влади в 1970-х роках, що свідчило про системні репресивні заходи щодо членів ЄХБ у місцях позбавлення волі. Так, в 1972 р. в Бюлетні були наведені факти та дані смертності в таборах. Зокрема, у листі до Голови ради міністрів СРСР А.Н. Косигіна родичі в'язнів звертають увагу на те, що в тяжких табірних умовах утримуються літні в'язні, які мають хронічні хвороби. За даними Ради, за останні 8 років в ув'язненні померло вісім служителів церкви. Більшість із них були у похилому віці, в межах 80 років, і мали хронічні хвороби серця [3, с. 9-10]. Хворим і літнім в'язням цілеспрямовано вчасно не надавалася медична допомога. Зокрема, у одному з Бюлетнів повідомлялося, що «в таборі п/я ЯЕ УЧ 308/34 м. Дніпродзержинська, Дніпропетровської обл., у тяжкому стані знаходилася голова Ради родичів в'язнів ЄХБ Вінс Лідія Михайлівна, якій на той час було 63 роки. Будучи дуже хворою, немає надії, що вона зможе добути табірний термін 3 роки» [3, с.11].

Водночас, в ув'язненні страждали не лише віруючі похилого віку, але й молоді. В одному з листів до органів влади мати засудженого на 2 роки за віру в Бога 18-річного юнака Зінченка В.П. писала, що син будучи хворим на ревматизм у таборі Соколяни Черновецької області РУ 328/67-А, працюючи на тяжкій роботі в кар'єрі був доведений до повного виснаження [2, с. 4]. Тяжкі умови ув'язнення позначилися на здоров'ї й організмі молодого християнина проповідника Жданівської помісної церкви ЄХБ Мельникова Миколи Івановича, 1941 р. народження, який після 9 років таборів, помер 10 серпня 1972 р. у м. Жданові [3, с. 9]. Випадки доведення віруючих до фізичного виснаження в таборах набули системного характеру по всій території СРСР.

Водночас, численні звернення ЄХБ із приводу незаконних арештів і жорстокого ставлення в місцях ув'язнення щодо її членів до вищих органів влади УРСР та СРСР не приносили жодних позитивних результатів. Тому в 1970-х роках за порадою Ради рідні в'язнів совісті почала надсилати листи-звернення до міжнародних організацій, зокрема до Міжнародного комітету Червоного Хреста, в Комітет захисту прав людини при ООН, Генеральному Секретарю ООН Курту Вальдхайму про нестерпні умови утримання їхніх рідних у радянських таборах. Наприклад, в одному з листів батьки засудженого за віру в Бога Ткаченка П.І., 1952 р.н. скаліченого в табірних умовах, до виконкому Союзу товариств Червоного Хреста і Червоного Півмісяця в СРСР (СОКК і КП СРСР) вказують на те що, їхні звернення до адміністративних органів СРСР залишилися безрезультатними. «Оскільки, як видно, зазначають вони, керівництво та виконком СОКК і КП СРСР служить насамперед лінії партії, яка спрямована на боротьбу з релігією, а не на гуманне ставлення до людини, незалежно від його світогляду. Ми просимо виконком союзу товариств Червоного Хреста і Червоного Півмісяця створити комісію для прийняття якихось заходів.

Стан нашого сина, важко травмованого в ув'язненні, продовжує погіршуватися. Лікарі визнають, що необхідно курортне лікування. В умовах в'язниці, вони безсилі щось зробити, і тому лікування взагалі не проводиться. Але на наші листи, копію останнього ми докладаємо, отримуємо лише цілий ряд штампованих відповідей, суть яких зводиться до пересилання нашого листа однією установою іншій, і зрештою лист потрапляє для розгляду в руки тих, чиї дії власне, потребують розслідування, оскільки вони злочинні. Чи можуть вони спростувати свої ж дії?» [4, с. 8-11.]. В іншому листі до Голови виконкому союзу товариств Червоного Хреста і Червоного Півмісяця Трояна батьки називають діагноз сина Ткаченка П.І.: перелом лівої підочної кістки, розрив сімфеза, забій попереково-хрестового відділу хребта. Забій лівої нирки. Після семимісячного лікування визнаний комісією ЛТЕК інвалідом 2 групи. Все це дуже тривожно, до того додається поступова втрата чутливості та життєздатності лівої сторони тіла. Очевидно, серйозно пошкоджений нерв. Це стан близький до паралічу і недалеко від смерті. І на це спокійно споглядають ті, хто не мають права бути байдужим. Можливо, лікарі на Ваші запити оцінять стан здоров'я нашого сина. Ми просимо створити медкомісію, яка була б в змозі об'єктивно констатувати факт важкого стану здоров'я і клопотати про його звільнення. Ми серйозно побоюємося, що наш син може не дожити до закінчення терміну позбавлення волі, потрібно додати, що в амністії потребує лише винний. З повагою до Вас підписали: батько, мати, дві сестри, брат. До цього приєднуються і решта наших 5 неповнолітніх дітей. 14.12.1975 р.» [4, с. 8-11].

Становище засуджених в'язнів совісті ускладнювалося також тим, що вони на відміну від інших ув'язнених були позбавлені права і можливості користуватися побаченням, передачею та достроковим звільненням за гарну поведінку тощо. Зокрема, засудженому до 5-ти років суворого режиму Поюнову Федору Акимовичу було відмовлено в особистому побаченні з родиною 12 місяців, і вся причина відмови полягала в тому, що він і його родина віруючі. Ось що заявив дружині Поюнова табірний Корчагін: «Причин немає ніяких, просто побачення надали іншому» [3, с. 9.]

Найбільше ув'язнені віруючі потерпали на тяжких примусових роботах, які з часом призводили до каліцтва, а іноді й до смерті. Так, засуджений до 5 років таборів Печной Петро Михайлович, батько 6 дітей, відбував термін ув'язнення в нестерпних умовах у м. Сокиряни, Чернівецької області заклад РС 328-67. Працював в шахті з видобутку каменю-черепашнику в постійній вогкості. З його листа відомо таке: «Робота дуже тяжка, норма на одну людину перенести 800 плит, кожна вагою 25-30 кг. Не відчуваю ні рук, ні ніг. Все тіло як не моє. А сьогодні знову потрібно йти на роботу, і причому на 3-у зміну. Після прибуття з етапу, мене викликали в оперативну частину і сказали: «Ти, що до цих пір ще не зрозумів?» І нецензурно вилаяли мене. А начальник загону відразу мене зустрів лайкою і наговорив на мене стільки, що я не можу тобі всього переказати; що я залишив вас, що я пов'язаний з Америкою і отримую нелегальну літературу. В шахті нічого не видно із за пилу, який містить в собі 80% вапна. Все це відбивається на організмі. Руки мої налилися кров'ю і почали лопатися, я їх показав начальнику і просив перевести працювати за фахом, але до цього мені напевно не дожити. Останнім часом мене готували на умовне звільнення, але як правило, християн не звільняють. Бо це жахливо відмовитися від Бога і отримати тимчасову свободу. Тому замість волі мене відправили на етап. Ти не маєш уявлення, що таке етап. 24 дня я перебував в дорозі. Був у Ворошиловградській в'язниці, Харківській та Львівській. Я думав, що не доїду. Адже зараз літо; а нас набивали в «воронки» та вагони. Не було дощів, але ми були мокрі з ніг до голови. Під нашими ногами були цілі калюжі води, і все це наш піт. Ми задихалися. Жахливо крутилася голова і нудило. З нами поводитися як з худобою » [3, с. 10].

У місцях позбавлення волі найбільшим тортурам піддавалися саме ті ув'язнені, які відбували повторні терміни покарання за віру в Бога. Адміністрація в'язниць намагалася для них створити нестерпні умови, щоби не тільки морально зломити їхній дух, але фізично покалічити, або навіть знищити. Показовою є історія Міхалькова Юрія Івановича,

який 17 березня 1972 р. був арештований третій раз, і засуджений до 3 років таборів суворого режиму. В знак протесту проти незаконного арешту та засудження, Міхальков Ю. впродовж 11 діб відмовлявся від прийому їжі. Адміністрація в'язниці до ледве живого в'язня почала застосувати насильницьке годування, яке супроводжувалося застосуванням фізичної сили, через що на його тілі залишилися численні рани і синці. Після етапу в м. Новосибірськ Міхалькова помістили в камеру смертників на 3 місяці, потім в карцер на 5 діб, що нагадував морозильну камеру. Після етапування Міхалькова до Івдельського управління таборів №240/4 Свердловської обл., він знову був кинутий у карцер на 10 діб. Коли до Юрія приїхали батьки на побачення, начальник табору заявив: «Ми з нього вичавимо все. І як би йому тут не відбили голови». Його слова звучали дуже жорстко. Листів від нього не пропускають і до нього не допускають» [3, с. 11].

Крім того, засуджені віруючі в таборах піддавалися додатковому покаранню за молитву і спів християнських гімнів. Також їм заборонялося зберігати і читати Біблію, що для справжнього християнина було тяжким випробуванням. Приміром, рідними засудженого віруючого Андрющенка П.П. із м. Ворошиловграда було направлено листа до Міністерства внутрішніх справ із проханням дозволити зберігати йому при собі релігійну літературу. Відповідь міністерства на цей запит була такою: «Політвідділ ВТУ МВС УРСР вважає, що адміністрація установи УЛ-314/32 вчинила правильно, заборонивши вашому чоловікові, засудженому Андрющенку П.П. зберігати при собі літературу релігійного змісту. Користуватися нею він може після звільнення з місць позбавлення волі. Зам. начальника політвідділу ВТУ МВС УРСР. підпис Б. Мілютін [3, с.11 -12.].

Крім того, у таборах жорстко контролювали не лише кожен крок в'язнів совісті, але й їхні слова та особисте листування. Насамперед, пильній цензурі піддавалася їхня переписка з рідними. Якщо в листі були слова із Біблії, його або знищували, або абзаци релігійного змісту затушовували чорною фарбою. Приміром, засуджений до 5-ти років позбавлення волі служитель церкви м. Омська Козорезов Олександр Тимофійович, маючи сім'ю з 9 дітей і дружину, часто не отримував листів від родини, і сім'я від нього, причиною був релігійний зміст листів. При бесіді з дружиною Козорезова, загоновий майор Суворов заявив, щоб вона не цитувала в листах своєму чоловікові слова із Біблії, інакше її листи не будуть йому вручатися, або в них будуть викреслені всі тексти з Біблії. «Результат попередження Суворова вже в дії. В отриманому листі від чоловіка слова: «Вітаю вас всіх любов'ю Господа нашого Ісуса Христа» затушований чорною фарбою» – вказувалося в одному з повідомлень Ради [3, с. 11]. Подібні попередження від начальства таборів отримували майже всі дружини в'язнів совісті.

Після відбуття терміну покарання, вже на волі, віруючих братства ЄХБ продовжували тероризувати правоохоронні органи на місцях. Насамперед, місцева влада віруючим досить часто відмовляла в прописці біля своєї родини, натомість вимагала припинити релігійну діяльність. Також за ними встановлювався постійний нагляд, як за тяжкими злочинцями. Такі випадки повторювалися майже з усіма віруючими, які звільнилися з місць позбавлення волі. Приміром, «22 серпня 1972 звільнилася з місць ув'язнення, відбувши 3 роки, молода християнка Дьоміна Віра Максимівна. Зразу ж владні органи м. Змійове розпочали тероризувати її: не видають паспорт, але вимагають підписку про двотижнєве працевлаштування. В крайньому випадку, погрожують судити за дармоїдство» [3, с.12].

Отже, спираючись на широку джерельну базу, зокрема спеціальну літературу та самвидавну нами переконливо доведено, що члени братства ЄХБ піддавалися фізичним і моральним тортурам із боку карально-репресивних органів як під час досудових слідчих дій, а також в таборах на засланні та після відбуття терміну покарання. Найбільш жорстокі умови для віруючих спеціально створювалися у місцях позбавлення волі, зокрема їм вчасно не надавалася перша медична допомога в разі хвороби чи травми на виробництві, що часто призводило до каліцтва або навіть смерті. Незважаючи на вік і стан здоров'я, в'язнів совісті завжди використовували на найтяжчих роботах. Також засуджені віруючі

були позбавлені таких прав ув'язнених як: побачення з рідними, передач і дострокового звільнення за гарну поведінку. Додаткові покарання адміністрація в'язниць встановлювала за зберігання релігійної літератури, читання молитов і спів релігійних пісень. Водночас, вийшовши на волю більшість в'язнів совісті, незважаючи на втрачене здоров'я та карально-репресивні заходи місцевої влади продовжували відвідувати молитовні зібрання та вірно служити Богу.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Бюллетень № 1 Совета Родственников узников Евангельских христиан-баптистов в СССР. – Москва. – 1971. – 50 с.
2. Бюллетень № 2 Совета Родственников узников Евангельских христиан-баптистов в СССР. – Москва. – 1971. – 50с.
3. Бюллетень № 10 Совета Родственников узников Евангельских христиан-баптистов в СССР. – Москва. – 1972. – 60 с.
4. Бюллетень № 32 Совета Родственников узников Евангельских христиан-баптистов в СССР. – Москва. – 1976. – 60 с.
5. Бюллетень № 39 Совета Родственников узников Евангельских христиан-баптистов в СССР. – Москва. – 1977. – 60 с.
6. Винс Г.П. Тропою верности / Г.П.Винс. – 2 изд., перераб и доп. – СПб.: Библия для всех, 1997. – 308 с.
7. Воспоминание о ГУЛАГЕ и их авторы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.sakharov-center.ru/asfcd/auth/?t=author&i=868>. – Заголовок з екрану.
8. История евангельских христиан-баптистов в СССР. – М. : ВСЕХБ, 1989. – 624 с.
9. Коцур В.П. В ім'я свободи совісті (до питання боротьби радянської тоталітарної систем із релігійним дисидентством) / В.П. Коцур, О.І. Висовень. – Переяслав-Хмельницький: ФОП Лукашевич О.М., 2013. – 227 с.
10. Решетников Ю. С. Обзор истории евангельско-баптистского Братства в Украине / Ю. Решетников, С. Санников. – Оп.: Одесса, Богомыслие, 2000. – 348 с.
11. Руденко А.А. Евангельские христиане-баптисты и перестройка СРСР / А.А. Руденко // На пути к свободе совести. – М., 1989. – С. 340-360.
12. Юбилейное послание всем евангельским христианам-баптистам // По пути возрождения. Совет церквей ЕХБ. – 1989. – С. 38-40.

REFERENCES

1. Byulleten № 1 Soveta Rodstvennikov uznikov Evangelskikh khristian-baptistov v SSSR. – Moskva. – 1971. – 50 s.
2. Byulleten № 2 Soveta Rodstvennikov uznikov Evangelskikh khristian-baptistov v SSSR. – Moskva. – 1971. – 50 s.
3. Byulleten № 10 Soveta Rodstvennikov uznikov Evangelskikh khristian-baptistov v SSSR. – Moskva. – 1972. – 50 s.
4. Byulleten № 32 Soveta Rodstvennikov uznikov Evangelskikh khristian-baptistov v SSSR. – Moskva. – 1976. – 60 s.
5. Byulleten № 39 Soveta Rodstvennikov uznikov Evangelskikh khristian-baptistov v SSSR. – Moskva. – 1977. – 60 s.
6. Vins G.P. Tropoyu vernosti / G.P.Vins. – 2 izd., pererab i dop. – SPb.: Bibliya dlya vsekh, 1997. – 308 s.
7. Vospominanie o GULAGE i ikh avtory [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.sakharov-center.ru/asfcd/auth/?t=author&i=868>. – Zagolovok z ekranu.
8. Istoriya evangelskikh khristian-baptistov v SSSR. – M. : VSEKHB, 1989. – 624 s.
9. Kotsur V.P. V imya svobody sovisti (do pitannya borotbi radyanskoï totalitarnoi sistem iz religiynim disidenstvom) / V.P. Kotsur, O.I. Visoven. – Pereyaslav-Khmelnitskiy: FOP Lukashevich O.M., 2013. – 227 s.

10. Reshetnikov Yu. S. Obzor istorii evangelsko-baptistskogo Bratstva v Ukraine / Yu. Reshetnikov, S. Sannikov. – Op.: Odessa, Bogomyslie, 2000. – 348 s.
11. Rudenko A.A. Evangelskie khristiane-baptisty i perestroyka SRSR / A.A. Rudenko // Na puti k svobode sovesti. – M., 1989. – S. 340-360.
12. Yubileynoe poslanie vsem evangelskim khristiyanam-baptistam // Po puti vrozhdzheniya. Sovet tserkvey EKNB. – 1989. – S. 38-40.

Высовень О. Условия содержания и отношение к узникам совести в местах лишения свободы (на примере Евангельских христиан-баптистов) (60-70-е годы XX в.).

Статья посвящена комплексному исследованию условий содержания и отношению к узникам совести Евангельской христианской баптистской церкви в местах лишения свободы в период советского тоталитаризма. В исследовании впервые приведены материалы с Бюлетня ЕХБ за 1960-1970 годы, в частности письма-ходатайства, заявления Совета родных заключенных Евангельских христиан-баптистов к руководителям центральных органов власти СССР, правоохранительных органов, Генеральной прокуратуры, а также в международные организации, в которых приводятся факты ужасных условий содержания заключенных братства ЕХБ и жестокого обращения к ним в местах лишения свободы. Мы, прежде всего, обращаем внимание на те письма-ходатайства, которые отражают протесты верующих против произвола правоохранительных органов в отношении узников совести, их родных и верующих в целом. Таким образом, опираясь на широкую источниковедческую базу, в частности специальную литературу и самиздатовскую нами убедительно доказано, что члены братства ЕХБ подвергались физическим и моральным пыткам со стороны карательно-репрессивных органов УРСР как во время досудебных следственных действий, а также в тюрьмах и ссылке. В связи с жестоким отношением большинство узников совести отбыв свой срок почти полностью теряли свое здоровье, достаточно часто это приводило и к потере жизни.

Ключевые слова: Совет родственников узников ЕХБ, самиздатовская литература, Бюллетень ЕХБ, узники совести, места лишения свободы, карательно-репрессивные органы УССР.

Vysoven O. Maintenance conditions and attitude to the prisoners in jails (Gospel christian baptists prisoners) (1960-1970s).

The article is devoted to the complex research of maintenance conditions and attitude to prisoners who were members of Gospel Christian Baptists Church members in the soviet totalitarian period. Following documents from the bulletin of Gospel Christian Baptists Church, which was written in the period of 1960-1970, are first mentioned in the research, those documents are: petition letters, written request of prisoners relatives to the leaders of central government departments of USSR, law-enforcing departments, general public prosecutor's office, and also letters to the international organizations – those letters contain facts and proves of dreadful maintenance conditions and facts of cruel attitude to the Gospel Christian Baptists. First of all, we pay our attention to written requests which contain the information about protests of pious against the willfulness of law-enforcing departments. In conclusion we may say that it's proved the prisoners from Gospel Christian Baptists Church were suffering from physical and mental torture which were performed by repressive departments. As a result of the cruel attitude most of prisoners lost their health and , moreover, lost their lives.

Keywords: Council of Gospel Christian relatives, literature which were printed by the members of Gospel Christian Baptists Church, Bulletin of Gospel Christian Baptists Church, prisoners, jails, repressive departments of USSR.

Одержано 16.10.2014.